

MEDMÄNSKLIGHET DÅ SOM NU

Viljan att hjälpa medmänniskor i kris är en stark och direktverkande kraft. Redan dagen efter branden var nödhjälp i form av pengar, mat och filter på väg till Karlstad från olika städer runt om i landet. I historieböckerna konstateras att olyckan enade och skapade sammanhållning mellan stadens invånare, oavsett vilken nivå man tidigare befunnit sig på i samhällshierarkin.

Allt de tidigare ägt var efter branden pyrande aska i en totalt utbränd stad. Det fick makthavare och medmänniskor i hela landet att direkt organisera sig och erbjuda nödhjälp.

Regeringen fick det första telegrammet om att branden rasade i Karlstad från landshövding **Carl Ekström** två timmar efter utbrottet. Redan då lät det som om han gett upp hoppet om staden. Vattensprutorna var sönder och landskontoret stod i lågor.

Senare på kvällen fick han iväg ett nytt meddelande. Nu kunde han bara konstatera att hela staden var nedbrunnen och tillståndet förtvivlat. Svar kom från civilminister **Gerhard Lagerstråle**. Det innehöll bland annat information om att lantränteriet skulle anvisa 4 000 riksdaler (rdr) som bistånd till dem som kommit att lida mest av branden.

Det var många som berördes starkt av den katastrof som drabbat invånarna i Karlstad. Ett bevis på detta var de pengar som började strömma in efter att landshövdingen och biskop **Anton Niklas Sundberg** tillsammans sänt ett upprop till svenska folket om hjälp.

DE FÖRFATTARE SOM SKREV om branden i början av 1900-talet radar upp flera exempel på välvilja. Den kungliga familjen skickade ett bidrag på 10 000 riksdaler, rikstidningarna startade insamlingar, invånarna i Filipstad bidrog med 1 163 riksdaler, medlemmarna av Stockholms börs 13 400 riksdaler, grosshandlare och andra i Göteborg samlade in över 20 000 riksdaler och invånarna i Landskrona fick ihop 1 240 riksdaler.

De styrande i Karlstad bildade en nödhjälpskommitté med landshövdingen som ordförande och grosshandlarna **Fritz Clarholm** och **Per Fredrik Broman** som medlemmar. Uppdraget var bland annat att se till att biståndspengarna fördelades rättvist och kom de mest behövande till godo.

Det var dock inte bara penninggåvor som samlades in. Värmlands övriga invånare kände stort medlidande med sina vänner i residensstaden. De förstod vad som fattades. Kristinehamnarna lastade en ångbåt med livsmedel, filter, madrasser och andra nödvändigheter. Den avgick västerut redan dagen efter branden. Både Filipstad och Åmål tog chansen att försöka värva nya invånare genom att erbjuda bostäder för dem som till synes förlorat sin framtid i Karlstad.

HISTORIEBÖCKERNA BERÄTTAR OM mellan 4 700 och 5 000 hemlösa. Men det exakta antalet känns inte viktigt för att förstå katastrofens omfattning. 237 av 241 hus och gårdar hade brunnit ned till grunden. Det var ett under att ingen människa mist livet.

Det var högsommar, men det blev ändå bråttom att så snabbt som möjligt skaffa tak över huvudet till alla som inte själva kunde finna en tillfällig bostad. Tids nog skulle vintern stå för dörren.

Tält rekvirerades från Värmlands regemente vid Trossnäs och anlände till Karlstad direkt på måndagen. Snart växte tärtläger upp på flera platser - till exempel vid Salttorget (i dag Karlstads teater), på det Nya Hamntorget och i stadens södra utkanter.

Det finns målande berättelser att läsa om hur livet gestaltades sig för Karlstadsborna den första tiden. Stockholmsbaserade *Nya Dagligt Allehanda* hade skickat en reporter till Karlstad. Han tog sig en rundvandring i den nedbrunna staden och skriver bland annat:

"...man ser samma personer, som fordom sutto och tittade genom hvita, franska glasrutor, nu sticka ut sina hufvuden genom magasinssluggarne. Det största obehaget hafva de inkvarterade af de närgångna råttorna; eljest finna de sig rätt väl i sin olycka. Går man utom staden ser man ännu besynnerligare bostäder. Så finner man t.ex. en dörr till en uthusvind stå öppen. Dit upp för en ruskig trappa. Rummet - såsom det kallas - är ej stort eller väl ombonadt, men man har tillräcklig plats."

Och han fortsätter berätta om att det:

"...för en åskådare ovillkorligen mest omväxlande (är) att gå omkring och se de hushåll, som fått sig platser i tälten vid expositionsbyggnaden. Där råder ett verkligt folklif, fast truppen är något olik den, man finner på lägerplatserna. Utanför tälten ligga barn och leka; husmodern lagar maten, pigan håller på att tvätta, allt går till som de voro hemma i sitt hus."

NÖDHJÄLPKOMMITTÉN BESTÄMDE SIG för att använda en del av pengagåvorna till att bygga baracker med bostäder. Den första, med 48 rum i ett plan, stod klar i september på en tomt nära hamnen. En månad senare var ytterligare en låg byggnad på plats tillsammans med ett tvåvåningshus med 96 rum. Snart hade 900 personer flyttat in här. Det verkar ha varit i sista stund. *Nya Wermlands-Posten* rapporterade:

"Väderleken har nu slagit om till fullkomlig höst, kall, stormig och regnig. Lägre, dit stadens befolkning tagit sin tillflykt, företer idag en sorglig anblick. Tälten är mer eller mindre sönderslitna, en del af sämre beskaffenhet i trasor, fladdra kring och blotta dess eländiga innehåll av sönderfallet husgeråd och halvnakna qvinnor och barn."

Nödhjälpskommittén fick under hela det första året ansvar för att invånarna skulle slippa svälta. Riksinsamlingen för brandens offer hade gett bra resultat och tillsammans med alla andra penninggåvor visade kommitténs slutredovisning, daterad den 30 juni 1866, kontanta bidrag på 192 769 riksdaler. De matvaror som skänktes till invånarna i Karlstad tillagades och serverades av dem som engagerade sig i nödhjälpskommitténs arbete. Innan utdelningen upphörde hade man lämnat ut 114 493 portioner.

KATARINA AVERÅS, *Karlstad, frilansskribent*

(Artikeln har tidigare varit publicerad i tidskriften *Värmländsk kultur* nr 3-4 2015, tema "Stadsbranden".)